

Aktuell Ekonomi

Ömsom vin, ömsom vatten på svensk arbetsmarknad

I år är det tio år sedan finanskrisen slog till, och dessutom dags för riksdagsval. Hög tid att göra bokslut för svensk arbetsmarknad, tycker vi. De senaste åren har präglats av exceptionell jobbtillväxt, med nära nog 200 000 fler sysselsatta i slutet av fjolåret än bara ett par år tidigare. Så kan beslutsfattarna slå sig till ro nu? Knappast. Arbetslösheten har sjunkit, men inte snabbt. Och bakom positiva effekter av det blomstrande konjunkturläget finns strukturella utmaningar med djupa rötter. Sammantaget finner vi ändå skäl att blicka fram mot resten av 2018 med försiktig optimism.

Fjolåret slutade med den lägsta arbetslösheten sedan den globala finanskrisen bröt ut 2008, 6,5 procent under fjärde kvartalet. Nedgången ser ut att ha fortsatt under 2018, även om det anmärkningsvärda fallet i februari till stor del är statistiskt brus som lär reverseras i mars månad.

Arbetsmarknadsläget är vanligtvis av högsta prioritet för både väljare och politiker. Den nuvarande regeringen är inget undantag – tvärtom – och med ett uttalat mål om att ha EU:s lägsta arbetslöshet 2020 är den allt lägre arbetslösheten goda nyheter.

Den 16 april publiceras den ekonomiska vårpropositionen och senare i vår kommer expertmyndigheten Finanspolitiska rådet med sin årsrapport. I väntan på den fylliga bild av arbetsmarknadsläget som dessa rapporter brukar bjuda på, så tjuvstartar vi med en närmare titt på arbetsmarknadsutvecklingen sedan finanskrisen. Vilket arbetsmarknadsläge döljer sig egentligen bakom de starka siffrorna?

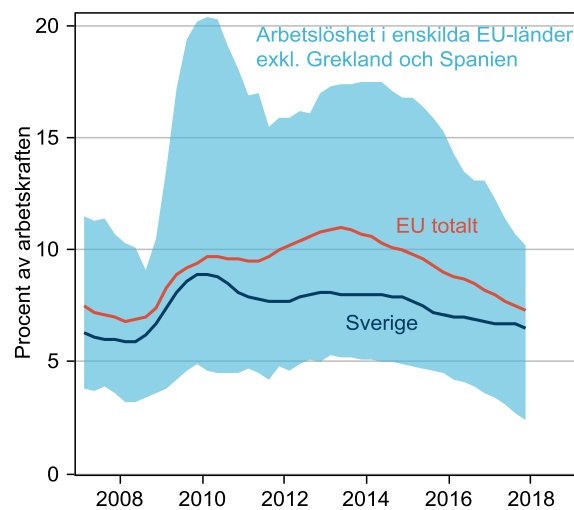
Arbetslösheten hänger inte med grannarna

Låt oss börja med att se till det övergripande arbetsmarknadsläget. Det är inte bara i Sverige som arbetslösheten sjunker, utan också i våra europeiska grannländer. Även om arbetslösheten i Sverige är lägre än den genomsnittliga arbetslösheten i EU, så har den gynnsamma trenden varit tydligare där och i dagläget ligger ungefär hälften av medlemsländerna lägre än Sverige. Samtidigt har det på svensk arbetsmarknad skett flera ännu mer positiva förändringar än just arbetslöshetsnedgången.

Framförallt har jobbtillväxten varit exceptionellt god, med 180 000 fler sysselsatta i fjolårets fjärde kvartal än två år innan dess. Därmed är sysselsättningsgraden, dvs. andelen sysselsatta i befolkningen i ar-

betsför ålder, uppe på 68 procent – den högsta nivån sedan 1990-talskrisen. Med detta i ryggen, och mot bakgrund av att Sverige tidigare än EU tog steget in i högkonjunktoren, kan man fråga sig varför svensk arbetslöshet inte hållit jämna steg med grannländernas?

Arbetslösheten faller snabbt i Europa

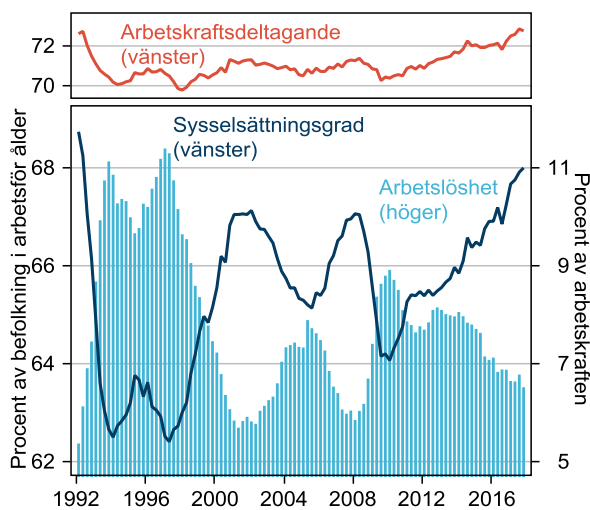

Källa: Macrobond

Ur ett fågelperspektiv handlar det om att arbetskraftsdeltagandet, dvs. andelen i befolkningen som deltar på arbetsmarknaden, har stigit trendmässigt i Sverige, inte minst till följd av reformer de senaste 15 åren. Dessutom har befolkningen ökat väsentligt, framförallt till följd av invandring. När utbud av arbetskraft ökar så mycket och så ihållande tar det tid innan ekonomin anpassat sig för att ta de nya resurserna i anspråk och skapa tillväxt och jobb. Sysselsättnings-tillväxten tyder på att denna process pågått länge, men förmodligen finns det ytterligare potential på lite sikt. För att bättre uppskatta omfattningen av denna

potential för stigande sysselsättning och fallande arbetslöshet, gräver vi oss djupare ned i statistiken.

Sysselsättning hög, arbetslöshet trög

Källor: Macrobond, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturen har hjälpt unga till jobb

För det första noterar vi att ungdomsarbetslösheten har minskat påtagligt, och är lägre än vid föregående konjunkturtopp för 10 år sedan. Jämfört med de senaste årtiondena utgör alltså de aktivt arbetsökande unga utan jobb i dag en liten andel av det totala antalet unga som deltar på arbetsmarknaden.

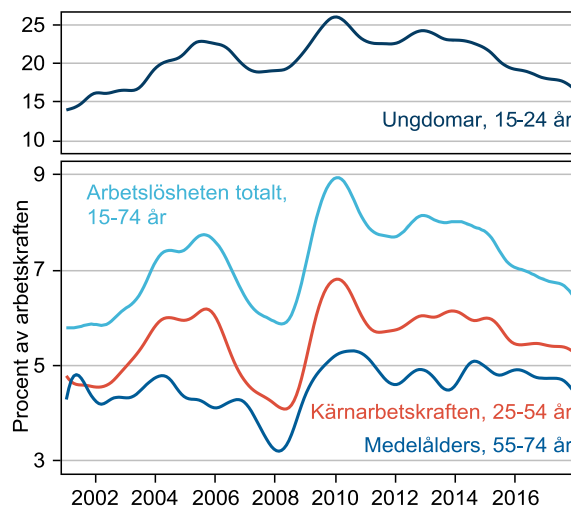
Att ungdomsarbetslösheten sjunkit så pass snabbt hänger till stor del ihop med konjunkturen. Arbetslösheten bland unga tenderar att vara extra konjunkturkänslig. Det vill säga, jämfört med svängningar i arbetslösheten för andra åldersgrupper så understiger (överstiger) ungdomsarbetslösheten sin långsiktigt hållbara nivå särskilt kraftigt under goda (dåliga) tider. De svängiga förhållandena för unga kan exempelvis illustreras med företag som i goda tider anställer sommarvikarier, istället för att hålla helt semesterstängt under sämre tider.

När konjunkturen så småningom försämras i Sverige kan vi alltså räkna med ett tryck uppåt på ungdomsarbetslösheten. Men allt är förstås inte förgäves, tvärtom är det betydelsefullt att någon gång ha haft ett jobb i unga år. Å ena sidan är perioder av arbetslöshet i det närmaste en naturlig del av att som ung prova sig fram för att hitta rätt på arbetsmarknaden. Men å andra sidan kan långtidsarbetslöshet under dessa år ärra en person och försämra chanserna till ett ordentligt fotfäste i arbetslivet även efter ungdomsåren.

Det är de ungas upprepade kliv in och ut ur arbete som gör att den genomsnittliga ungdomsarbetslösheten över tid är hög i förhållande till den totala arbetslösheten. Men gapet har minskat, eftersom den totala arbetslösheten fortfarande är högre än vid

förra konjunkturtoppen. Arbetslösheten i den så kallade kärnarbetskraften – folk mitt i arbetsåren – är nämligen fortfarande relativt hög. Varför?

Ungdomsarbetslösheten har fallit rejält

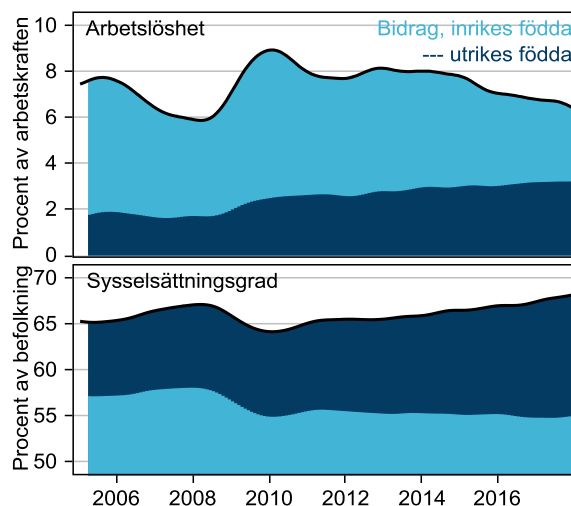

Källor: Macrobond och Handelsbanken.

Tvetydig utveckling för utrikes födda

En faktor som påverkat arbetslösheten väsentligt är situationen för utrikes födda svenskar. Sysselsättningsgraden i denna del av befolkningen har stigit kraftigare än den bland inrikes födda. Antalet utrikes födda i arbetsför ålder har också, till skillnad från inrikes födda, ökat väsentligt de senaste åren. Sammantaget innebär det att uppgången i den totala sysselsättningsgraden sedan 2010 har utgjorts helt av de utrikes födda.

Fler utrikes födda på arbetsmarknaden

Källor: Macrobond och Handelsbanken.

Trots detta utgör personer med utländsk bakgrund en relativt stor och ökande andel av Sveriges arbetslösa. En förklaring till detta är förstås att många människor har invandrat till Sverige under senare år

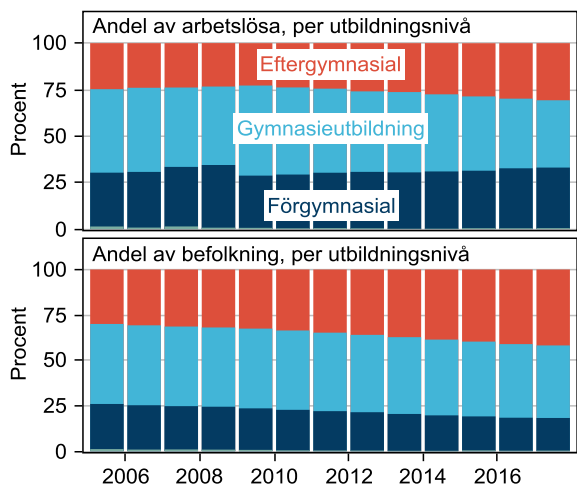
och det tar tid att etablera sig ordentligt på arbetsmarknaden i ett nytt hemland.

Den stigande sysselsättningsgraden tyder ändå på att utrikes födda har fått del av högkonjunktens växande kaka av arbeten. Och ytterligare förbättringar väntar sannolikt runt hörnet, givet att högkonjunkturen fortsätter en tid. Utrikes födda tillhör nämligen, grovt räknat, de grupper vars situation på arbetsmarknaden vanligtvis förbättras på allvar först i ett sent skede av cykeln. Vad förklarar detta mönster?

Utbildning bakom arbetslöshetsskillnader

Den lägre genomsnittliga utbildningsnivån förefaller vara en viktig förklaring bakom att arbetsmarknadsituationen för utrikes födda inte förbättras mer påtagligt förrän i fullfjädrad högkonjunktur. I de lägena uppstår arbetskraftsbrist, så arbetsgivarna kan inte längre välja bland en uppsjö kvalificerade kandidater vid rekrytering. I stället är det vanligt att man sänker de formella kraven och provar andra slags kompetensprofiler för att klara sina behov.

Många lågutbildade i arbetslöshet

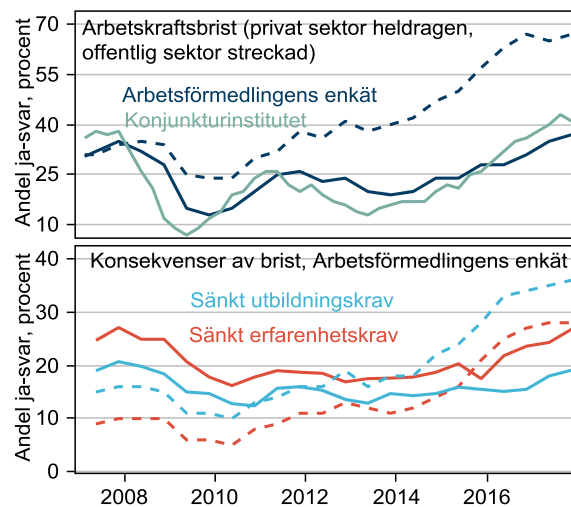
Anm. Avser personer i arbetsför ålder, dvs. 15-74 år.
Källor: Macrobond och Handelsbanken.

Personer utan gymnasiekompetens hör följaktligen till dem som kan se sina jobbchanser öka i dagens heta ekonomiska läge. De är överrepresenterade bland de arbetslösa, medan personer med eftergymnasial utbildning är underrepresenterade. Och samtidigt som utrikes födda ökat sin andel av alla utbildningsgrupper i befolkningen i arbetsför ålder, så är ökningen särskilt tydlig i gruppen av personer utan gymnasiekompetens.

Efter en tid av högkonjunktur i svensk ekonomi, har vi sedan ifjol sett att den numera höga arbetskraftsbristen har fått konsekvenser på arbetsmarknaden. Enligt Arbetsförmedlingens enkätundersökning har arbetsgivarna svarat med att sänka både formella och informella krav vid rekrytering. Vi räknar med att denna tendens håller i sig under 2018. Utvecklingen

läär därmed, liksom i fjol, bidra till lägre arbetslöshet bland utrikes födda.

Arbetsgivarna reagerar på bristläget

Källa: Macrobond

I slutändan är bristande utbildning ett problem på svensk arbetsmarknad, åskådligt av att den genomsnittliga arbetslösheten är kraftigt förhöjd bland personer som saknar gymnasieutbildning. Att kompetensen hos dessa personer inte efterfrågas i så särskilt hög utsträckning ens mitt uppe i högkonjunkturen är en viktig del av matchningsproblemen på svensk arbetsmarknad.

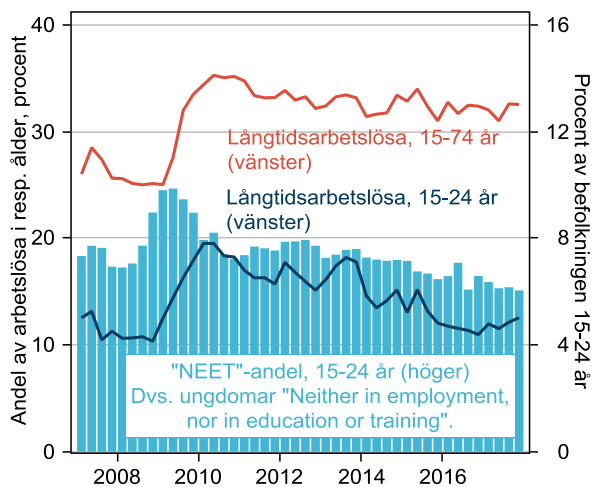
Långtidsarbetslösheten har bitit sig fast

En annan del av matchningsproblemen kan vara kvardröjande effekter från arbetslöshetsökningen under finanskrisen. I spåren av den kraftiga försämringen av arbetsmarknadsläget följde en markant ökning av andelen långtidsarbetslösa, som långt ifrån återställt under det knappa årtiondet sedan dess. Sådan varaktighet i arbetslösheten kan bland annat uppstå när människors kompetens urholkas av de längre perioder utan jobb, som är vanliga vid allvarigare lågkonjunkturer.

Bland unga har andelen långtidsarbetslösa åter nått förkrisnivån. En faktor som bådär gott för framtiden? Nej, det är tyvärr en misstolkning. I själva verket räknas ju inte längre de ungdomar som drabbades av finanskrisen till ungdomar i statistiken eftersom de i dag är äldre än 24 år. Det är alltså delvis en statistisk effekt som dämpat långtidsarbetslösheten

bland de unga, allteftersom de personer som eventuellt ärrades av finanskrisen har blivit gamla nog att räknas till kärnarbetskraften.

Finanskrisens spår inte helt borta

Anm. Långtidsarbetslösa motsvarar här varaktighet på minst 27 veckor.
Källor: Macrobond och Handelsbanken.

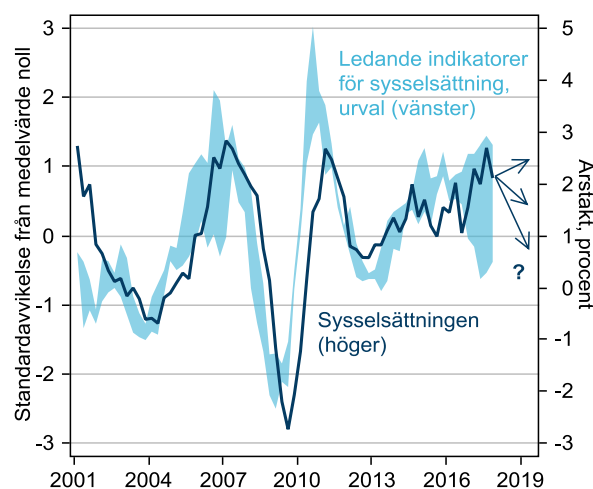
Men på ungdomsområdet verkar det också finnas landvinningar av mer strukturell natur. Andelen unga som varken jobbar eller utbildar sig – ofta kallade NEET:s – har de senaste åren minskat väsentligt. Det är inte uppenbart att detta bara är kopplat till det starka konjunkturläget. Det förefaller också som att den större medvetenheten om NEET:s som kom med en offentlig utredning 2013 och de mångåriga satsningarna på inte minst utbildningsområdet har burit en del frukt.

Försiktig optimism om närmaste året

I den här översiktliga bilden av läget på svensk arbetsmarknad framträder både styrkor och utmaningar. Å ena sidan utgör de arbetslösa lediga resurser i ekonomin, som kan bidra till bland annat expansionsmöjligheter i våra företag. Optimistiskt sett blir sysselsättnings- och BNP-tillväxten alltså fortsatt snabb närmaste året. Å andra sidan består arbetslösheten till stor del av personer vars nuvarande kompetens inte matchar efterfrågan på arbetskraft. Pessimistiskt sett kan matchningsproblemen därför bli en alltför tung hämsko för företagen, som tvingas avstå tillväxtpotentialer eller söka sig utomlands.

Sanningen ligger förmodligen någonstans emellan dessa ytterligheter. Det finns en stor variation av kompetenser bland de arbetslösa och arbetsgivarna förefaller ha ännu lite fler åtgärder att sätta in för att klara rekryteringarna. Tidigare erfarenheter visar dock på svårigheter att snabbt komma till rätta med strukturella problem på arbetsmarknaden. Satsningar på att höja utbildningsnivå och kompetens kräver tålamod och uthållighet. Men det finns knappast något alternativ. Inte minst har Skolverket visat att svaga resultat i skolan oftare drabbar barn med arbetslösa föräldrar. Dagens förhöjda långtidsarbetslöshet riskerar i det perspektivet att vara självförstärkande även på lång sikt.

Spretiga signaler om jobbtillväxten i år

Anm. Indikatorer justerade till medelvärde noll, standardavvikelse ett.
Källor: Handelsbanken och Macrobond.

Men hur ser det då ut med arbetskraftsefterfrågan, finns det möjlighet till en jobbtillväxt som fortsätter pressa ned arbetslösheten? Faktum är att framåtblickande indikatorer målar en svårtydd bild just nu. Mot bakgrund av god fart i BNP-tillväxten tror vi ändå på ytterligare förbättringar i närtid, med sjunkande arbetslöshet. I vår nästa konjunkturrapport den 24 april räknar vi därför med att för den korta sikten revidera ned vår arbetslöshetsprognos. De envisa matchningsproblemen och en gradvis svalnande konjunktur gör dock att vi är relativt pessimistiska om hur arbetslösheten utvecklas på ett par års sikt.

Johan Löf, +46 8 701 5093, jolo22@handelsbanken.se

Ansvarig utgivare
Ann Öberg
08-701 28 37
anob04@handelsbanken.se

Aktuell Ekonomi
Handelsbanken
106 70 Stockholm
Telefon 08-701 10 00

Prenumeration
350 kr per år genom bankens kontor, bankgiro nr 418-9163.
Eftertryck tillåts om källan anges. ISSN 0345-0236.

Denna publikation ges ut av Handelsbanken som en service åt dess kunder. Syftet är att ge allmän information och publikationen kan alltså inte ensam utgöra underlag för investeringsbeslut. Vi anser att de källor och bearbetningsmetoder vi använt oss av vid utarbetandet av analyser och prognoser är tillförlitliga. Vi påtar oss dock inget ansvar för riktigheten eller fullständigheten i prognoser eller analyser eller för eventuella brister i källmaterialet. Handelsbanken svarar inte för förluster som kan tänkas uppkomma genom att någon följer vad som sagts i denna publikation eller använder sig av däri lämnade uppgifter.